

A gyermekúrvacsora és a konfirmáció aktuális kérdései

(A 2021. augusztus 26-án, Révfülpön tartott lelkészkonferenciái előadás elhangzott szövege)

1. Bevezetés, avagy folyamat-reflexió

Ahogy közeledett az elmúlt napokban már ez a mai nap és ez az előadás, egyre inkább motoszkált bennem az a kérdés, vajon milyen élmény lesz a konfirmáció előtti úrvacsoravétel kérdéséről ezen a lelkészkonferencián beszélni. Ahogy az előzetes személyes beszélgetésekből már számomra is kiderült, nem mindenhol fogadták/fogadtátok ezt a zsinati döntést kitörő örömmel. Több beszámolóból az derült ki számomra, sok helyen kérdésese a gyülekezetekben való bevezetés, aggódunk, mi lesz így a hagyománnyal, vajon hogyan fogadják majd a szülők, a gyülekezeti tagok. Az sem mindegy, milyen hatással lesz a konfirmáció előtti úrvacsoravétel lehetősége magára a konfirmációra.

Az elmúlt félév során több online lelkészakadémiai kurzus is volt a témában, és jó érzés volt látni, hogy mindannyiunkat foglalkoztat a kérdés. Most lehetőségünk van arra, hogy a bevezető gondolatok után plenáris megbeszélést is folytassunk majd. Így köszönöm ezt a felkérést, és azt a célt szeretném most magunk elé kitűzni, hogy gyakorlati teológiai vizsgálódás alapján gondolkodjunk a gyermekúrvacsora és a konfirmáció aktuális kérdéseiről.

A gyermekúrvacsora és a konfirmáció ebben a jelen helyzetben teológiai meggyőződésünk, konfessionális elkötelezettségünk és lelkesi gyakorlatunk friss kihívást jelentő kérdésévé vált.

A kérdés (vagy a kérdések sora) pedig a következő:

- A konfirmáció előtti úrvacsoravétellel kapcsolatos zsinati döntés, és ennek a konfirmációra való hatása milyen helyzetet idézett elő, vagy fog előidézni egyházunkban?
- Milyen rendszeres teológiai, milyen liturgikai, milyen gyakorlati teológiai változásoknak nézünk elébe, és ezek a változások hogyan hatnak ránk, szolgálattévőkre?
- Hogyan éljük meg a teológiai kihívásokat, mennyiben érezzük magunkat késznek arra, hogy ezt a gyülekezetünkkel átbeszéljük, és velük együtt egy új evangélikus úrvacsorai és konfirmációi rendet alakítsunk ki?
- Milyennek látjuk gyülekezetünk dialógus-készségét, esetleges viták vagy konfliktushelyzetek esetén milyen megoldásokat tudunk alkalmazni a konszenzus megőrzésére?

2. Mit értünk gyakorlati teológiai reflexió alatt?

Témafelvetésemben arra törekedtem, hogy minél több kérdésben próbáljunk gyakorlati teológiai tényfeltárást megvalósítani, és mélyebbre ásni, mint akár a hagyományok, akár a gyakorlati megszokások, vagy akár még a teológiai/lelkiségi meggyőződésünk is. Próbáljunk kritikailag rákérdezni területekre, probléma-érzékenyek lenni, és reflektáljunk arra, ami az egyház életjelenségeinek és benne a szolgálatot végzők munkájának a reflexiója.

Ez a gyakorlati teológiai feladat legalább két pólusú:

/1/ az egyház életének és szolgálatának reflexiója, a közös gondolkodásunk teológiai követelmény, nem csupán egy közös megegyezés alapján kialakított rend technikai „felügyelete” vagy korrekciója. Krisztusban az egyház, mint egy test, élő és organikus szervezet, amit áthat a tradíció állandósága mellett a rugalmasság és a mobilizálhatóság is. A gyermekúrvacsora és a konfirmáció kérdésében most hatványozottan éljük át ezt a kihívást.

/2/ A gyakorlati teológia feladatának másik pólusa magának a reflektivitásnak, a közös gondolkodásnak és kiértékelésnek az a következménye, hogy számolnunk kell azzal a kockázattal is, hogy akár kiderülhet, hogy amit teszünk, ami a bevett gyakorlatunk, az nem feltétlenül felel meg annak, ami egy újravizsgált teológiai alap vagy teológiai cél.

A gyermekúrvacsorával kapcsolatos gondolkodásunkat ebben a két feladatban szeretném elhelyezni: /1/ egyfelől egy teológiai reflexióban, /2/ másfelől abban a nagyon nehéz, és nem mindig komfortos helyzetben, hogy előfordulhat, hogy az adaptálódás feladata áll előttünk, hiszen született egy többségi zsinati döntés, ami egy bizonyos egyházi gyakorlatot más teológiai alapokra helyezett. Ez arra indít bennünket, hogy megvizsgáljuk, milyen teológiai összhang található meggyőződésünk és gyakorlatunk között.

3. A gyermekúrvacsoráról

Egyháztörténészek és liturgia-történészek véleménye feszül egymásnak akkor, ha a gyermekúrvacsora gyakorlatának történetét kutatják. Vajon gyakorlat volt-e a keresztyénség első századaiban a gyermekek úrvacsoravétele? A források arról tanúskodnak, hogy a gyermekúrvacsora a keresztyénség első évezredének bevett gyakorlata lehetett, ami a nyugati egyházban folyamatosan vészett ki a hagyományból. Az 1054-es egyházszakadás után azt látjuk a keleti egyházban, hogy gyakorolják a gyermekek keresztsége utáni úrvacsoravételét, ami arra utal, hogy egy gyakorlat folytatásáról van szó. Feltételezhetjük, hogy a koraegyházban is gyakorlat volt, hogy a keresztyénségre térő felnőttek családként, gyermekeikkel vettek részt az úrvacsorában.

A római katolikus egyház azonban az 1251-es negyedik lateráni zsinat óta tanítja, hogy a keresztségben kapott üdvösség elegendő, és a kisgyermekes esetében nem kell tartani attól, hogy elvesztik az üdvösségüket, ha az úrvacsorával való éléshez megvárják a megértés korának eljöttét. Ez a zsinat hozott döntést arról is, hogy a gyónásnak meg kell előznie az úrvacsoravételt, és ez az úrvacsoravétel csak a megértés korának eljövetelekor történjen meg. Olyan véleményt is olvashatunk, hogy a *transsubstantiatio* tanának kifejlődése hozta magával, hogy nem csupán a kenyér vételére szorítkoztak, de a gyermekek későbbi életkorban való áldozását is azért vezették be, nehogy megszenteltségüket Krisztus átlényegült jelenlétének kenyérben és a borban. Az elméleti okok mellett egészen gyakorlatiasan arra is találunk hivatkozást, hogy egyszerűen az úrvacsoravétel alkalmának ritkulása, az egy szín alatti úrvacsoravétel egyre inkább kiszorította a gyermekek úrvacsoravételét, és kialakult a keresztyén beavatás szentségeinek egymástól időben egyre távolabbra kerülése.

A XV. században a huszita mozgalom hozta vissza a gyermekúrvacsora gyakorlatát, de a reformáció első évtizedeiben azt látjuk, hogy a megreformált tanítások és gyakorlatok között nem szerepel a gyermekúrvacsora kérdése. Luther tanítja, hogy az úrvacsoravételt előzze meg bűnvallás és hitvallás – ez bármilyen korban megtörténhet -, de a ma gyakorolt konfirmáció egy másik reformatori kezdeményezés alapján Martin Bucer munkája, majd pedig a pietizmus bevett gyakorlata lesz.

Mindezek után mi vezetett oda, hogy a XX. század második felétől a protestáns egyházak közül többen nyitottak a gyermekúrvacsora irányába? Milyen bibliai alapok, mely teológiai területek azok, amelyeket a teljesség igénye nélkül ugyan, de fontos átgondolnunk?

- a. Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus többször állítja tanítványai elé példaként a gyermekeket - Mt 19,13-14; Mk 10,15-16.

„Ekkor kisgyermeket vittek hozzá, hogy tegye rájuk a kezét, és imádkozzék értük, a tanítványok azonban rájuk szóltak. De Jézus ezt mondta: Engedjétek e kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, hogy hozzám jöjjenek, mert ilyeneké a mennyek országa.”

„Bizony mondom nektek: aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be oda. Ekkor átölelte és kezét rájuk téve megáldotta őket.”

Tanítványai nem tilthatták el őket, hitük pedig példája az őszinte, rácsodálkozó, bizakodni és reménységre kész hitnek. A gyermekek jelenléte, Jézus-keresése, a családi közösségekhez való tartozásuk egészen természetes folyamat volt, ami nem mutat arra, hogy ők ne vehettek volna részt az első keresztyén közösség liturgikus életében.

A páli levelekből 1Kor 11,29 az az íge, amely gyakran idézett a gyermekúrvacsorával kapcsolatban: *„Mert aki úgy eszik és iszik, hogy nem becsüli meg az Úr testét, ítéletet eszik és iszik önmagának.”* A megbecsülés hiányát, vagy ez ezt megelőző versben a méltatlanul evést és ivást okként jelölik meg a gyermekúrvacsora ellenzői arra, hogy egy gyermek még nem képes megbecsülni az úrvacsorát, vagy még nincs azon a szinten, hogy méltóképpen vegye magához Krisztus testét és vérét. A korinthusi gyülekezet helyzetét látva azonban egészen más méltatlanságról és egy más típusú megbecsülés hiányáról van szó. A méltatlanul vett úrvacsora az Istenben bízó hit lélek-pusztító hiánya, az értünk hozott áldozat semmibevétele, az Istentől való tudatos elfordulás fájdalmas valósága. Az úrvacsorai asztalhoz vágyakozó gyermek a saját hitbéli fejlődésének szintjén a saját hitével és bizodalmaival méltóképpen járulhat az úrvacsorához.

- b. A gyermekúrvacsora és a konfirmáció kérdéseiben a keresztségre, mint teológiai alapra tekintünk. Érdekes belegondolni abba a gyakorlatunkba, hogy a konfirmáció liturgiája mennyiben próbált meg kvázi keresztség-kiegészítő szerepet betölteni evangélikus liturgiai gyakorlatunkban. A keresztség-konfirmáció/Szentlélek-keresztség-úrvacsora koraegyházi, rögtön egymást követő liturgiai gyakorlata húzódott el a hagyomány szerint kb. 12 évre, a protestáns „megértés korára.” Keresztség és konfirmáció kapcsolódásában teológiai veszély lehet az, ha a kettőt egymás kiegészítésének látjuk, a vízzel és a Lélekkel való keresztség két különböző állomásának. Ez a megközelítés magában hordozza a konfirmációnak, mint valamilyen módon mégis megtartott kvázi-szentségnek a gondolatát is. Erre a veszélyre hívja fel a figyelmet a 4. Anglikán Liturgiai Konzultáció is: *„A keresztség teljes szentségi beavatás (iniciáció), és az úrvacsorában megtörténő részvételhez vezet. A konfirmációnak és más megerősítő rítusoknak folyamatos pasztorális szerepük van a keresztségben részesültek hitbéli megerősítésében, de semmilyen módon nem tekinthetőek a keresztség beteljesítésének, vagy az úrvacsoravételhez szükséges előfeltételnek.”*

Luther elvetette a konfirmáció püspökök által történő gyakorlatát (Affenspiel-nek nevezte), a keresztséget az üdvösséghez elégségesnek tekintette, és gyülekezetlátogatásai, a Kiskáté és a Nagykáté alapján tudjuk, hogy a keresztség szentségéhez egyetlen gyakorlatot rendelt, ez pedig a katekézis gyakorlata. A mai konfirmációi gyakorlatot Luther még csak távolról ismerte.

A keresztséghez való kapcsolatot ezzel a kérdéssel foglalhatjuk össze: maga a keresztség elégséges-e az Úr asztalához való járuláshoz, és ezért mindazok, akik meg vannak keresztelve, joggal vehetnek-e úrvacsorát? A gyermekkeresztséggel egyetértők azt mondják erre, igen, akik pedig nem értenek vele egyet, a megértésre, egy bizonyos

lelki érettségre, valamilyen megtérés-tapasztalat szükségességére hivatkozva teszik ezt. Evangélikus teológiánkban a keresztség, az elénkbe jövő kegyelem ajándéka elégséges feltétele az úrvacsorában való rendszeres részvételnek. A megtéréssel, mint feltétellel szemben hadd hangsúlyozzam inkább azt, hogy a keresztség leginkább felkészültség-jellegű. A megtérés, mint feltétel, rendkívül nehezen definiálható terep, gondoljunk az esetleges képzettség, a testi vagy szellemi egészség, és a fejlődési érettség hiányára. A felkészültség azonban megvalósítható, csak a kreativitásunkon múlik, milyen eszközökkel tesszük ezt.

- c. Az úrvacsora közösségi, *communio* jellege. Elmondható, hogy a XX. század második felétől egyre nagyobb hangsúly tevődik a gyülekezeti élet, benne az úrvacsora közösségteremtő erejére. A hit személyes és közösségi megélése új kutatási területté vált, melynek egyik legfontosabb területei a hitfejlődés és az inkluzivitás, a széles spektrumú befogadó közösségi élet. Ha az úrvacsorára úgy tekintünk, mint egy szentségi közösségi étkezésre és a Krisztussal való közösségünk ünneplésére, akkor nehéz megmagyarázni, hogy a gyermekeket kizárjuk ebből a részvételi lehetőségből.

A XX. század második felének hitfejlődési elméletei, különösen is James Fowler munkássága mutatott rá arra, mennyire fontos komolyan vennünk a gyermekek hitét és Istenhez való ragaszkodását. De ebben akár az is megerősíthet bennünket, ha belelapozunk Luther Asztali beszélgetéseibe, és kikeressük a gyermekekre vonatkozó lutheri gondolatokat. Megnyugtatóan osztja Luther is a gyermekek „gyermeki fejlett” hitével kapcsolatos modern kori ismereteinket.

- d. Evangélikus úrvacsora-értelmezésünkhöz azonban hozzátartozik az is, hogy az Úr asztala köré gyülekező közösség bűnbocsánatra szoruló közösség. A közösségi jelleg erősödése mindenképpen pozitív folyamatnak tekintendő, de az evangélikus teológiai értelmezésben az úrvacsorát bűnvallás és feloldozás előzi meg, ami komoly és felelősségteljes lelki és hitmegélési folyamat. A gyermekúrvacsora kérdésében itt is a hitfejlődési elméletek lehetnek segítségünkre: a gyermek is átéli elesettségét, érzi a rosszat, és reménye és bizalma a bocsánatban és a tiszta lappal való továbblépésben talán még erősebb, mint a felnőtteké.
- e. Felsorolhatnánk egy következő területként az evangélikus hagyomány kérdését is. Evangélikus identitásunk az ige és szentségek egységét hangsúlyozza, gyakorlatunk megvalósulását is elsősorban teológiai értelemben tartom hasznosnak átgondolni. Persze hozzátartozik ehhez a kérdéshez az is, amire már a bevezetőben utaltam: mi történik akkor, ha kiderül, a konfirmációi első úrvacsoravétel egy olyan történelmi folyamat eredménye, amit átértékelhetünk, amihez nem kell ragaszkodnunk, amiben szabadok vagyunk arra, hogy visszatérve a bibliai forráshoz újradefiniáljuk teológiai meggyőződésünket, és ehhez alakítsuk gyakorlatunkat?

4. A konfirmációról

a. Rövid visszatekintés

Az evangélikus konfirmáció kialakulásának története a reformáció szentségértelmezésének különös kísérőjelensége. Luther számára a konfirmáció, avagy a bérmálkozás római katolikus szentség-értelmezése nem bizonyult megtarthatónak, de ennek ellenére nem halványult el a protestáns gyakorlatban az első úrvacsoravételre való felkészítés szükségszerűsége. A reformáció indulásakor népszerű káté-röpiratok gondoskodtak a hívek felkészítéséről, a

konfirmáció kialakulásáig az évenkénti úrvacsoravételek előtt a lelkészek kikérdezhették a megfelelő kort elért fiatalokat a káté kérdéseiből, majd ezután vehettek úrvacsorát.

Az 1529-es katechetikai fordulat (a Kiskáté és a Nagykáté megszületése) vezet el ahhoz az első konfirmációi liturgiához, amit Martin Bucernek köszönhetünk. Martin Bucer már strassbourgi lelkészsége idején, az 1520-as évektől kezdve aktív vitákat folytatott a város több anabaptista mozgalomának képviselőjével, és nem engedett a gyermekkeresztséggel kapcsolatos meggyőződéséből. Számára a gyermekkeresztség természetes következménye a hitben való nevelés, ami lehetővé teszi, hogy a gyermek megismerje azt a hitet, amelyben Isten őt gyermekének fogadta el. Az anabaptistákkal folytatott vitákban hangsúlyozta, hogy újrakeresztelés nélkül is átadhatja magát az ember Krisztusnak, és elkötelezheti magát gyülekezeté, egyháza mellett. E két meggyőződés vezette arra, hogy az 1530-as évek elején már egy olyan nyilvános fogadalomtételt javasol, ami követheti a katekézist, és megnyugtathatja azokat, akik a felnőttkor küszöbén hiányolják a személyes elköteleződés megerősítését.

Amikor 1538-ban Zigenhain városában új szolgálatot kezdett, itt is folytatta teológiai békítő tárgyalásait az ott élő anabaptista csoportokkal. Ennek a megbékélésnek volt az egyik eredménye, hogy Bucer végül egy olyan konfirmációi liturgiát írt, amely tartalmazta a Krisztus melletti elköteleződés fogadalomtételét, ezzel együtt az Isten és az egyház iránt engedelmesség és elköteleződés megvallását. 1539-ben került sor az első konfirmációi istentiszteletre, és így indult el a konfirmáció, ami mind a mai napig, sokféle formája ellenére, még mindig az az első úrvacsoravétel előkészülete és az evangélikus identitás egyik meghatározó eleme.

b. A konfirmáció mai kérdései

A Lelkipásztor folyóirat legfrissebb lapszámában az LMK témák között olvasható egy rövid gondolatsor, amely bízom benne, hogy szintén segítséget tud akkor, ha az LMK-ban újra előkerül akár a gyermekúrvacsora, akár a konfirmáció kérdése. Ebben a témafelvezetésben néhány kérdést teszek fel a konfirmáció jövőjével kapcsolatban.

- *Mennyire fogadja el a gyülekezet a konfirmáció előtti úrvacsoravétel lehetőségének új rendjét? Hogyan valósul meg ez az új gyakorlat a gyülekezetben?*

A Püspöki Tanács júniusi körlevelében egészen konkrét útmutatást kapunk a gyermekúrvacsora bevezetésének rendjére, javasolt lépéseire. E levél egyértelművé teszi a gyermek úrvacsorához járulásának lehetőségét (felnőtt kísérettel, 5 éves kortól), és gyakorlásának lehetőségét egyházunk minden gyülekezetében. Úgy gondolom, hogy a gyülekezeteink egységességének kérdése most (is) mérföldkő ebben a kérdésben.

A konfirmáció előtti úrvacsoravétel előkészítő útja annak, hogy a konfirmációban valóban megtörténhessen egy átgondolt és felvállalt önálló úrvacsoravétel. Ennek megfelelő tanítása és kommunikációja megtarthatja a konfirmációban meghatározó szerepet vivő úrvacsoravétel komolyságát és jelentőségét. Mindemellett arra is lehetőséget ad, hogy az első önálló úrvacsoravétel még hangsúlyosabbá váljon az az elköteleződés folyamatában.

Az elköteleződés megerősödésében nem mindegy, hol és miben találja meg a konfirmandus azt a befogadó közösséget, ahová szívesen csatlakozik, ahol indíttatást kap arra, hogy a hit útján járva élje meg a konfirmációban megerősödő hitét. A gyülekezet részéről fontos feladat, hogy a konfirmandusok aktív kapcsolatban legyenek az ifjúsággal, és minél többször legyen lehetőségük aktív részt vállalni az istentiszteleti és gyülekezeti szolgálatban. Diaszpóra egyházként bizonyára sok kreatív megoldást kell alkalmaznunk, amelyek az egyházmegyében vagy az egyházkerületben valósíthatók meg, és olyan közösségi élményeket tudnak

biztosítani, ami erősíteni tudja a konfirmandusok elköteleződését, egyház- és gyülekezet-szeretetét.

- *Változtatunk-e a konfirmációs felkészítésen, a konfirmációs vizsgán és a konfirmációi istentiszteleten?*

A konfirmációi felkészítés egyházunk tanítói szolgálatának egyik legsokszínűbb próbaterepe. A tananyagtól kezdve a módszerekig sokféle megközelítésben igyekszünk eljuttatni tinédzserkorú fiatalokat a hitük megvallásáig, és a felnőtt egyháztagságig. Kérdések özönét lehetne itt most felsorakoztatni, milyen eredményeket jelez a fogyatkozó egyháztagság. A divatból kimenni nem akaró denevéres vicc nyomán kritikusan kell feltennünk a kérdést, mi a célunk: a konfirmációi tradícióink megmentése vagy a hitükről tudatosan dialógust folytatni tudó fiatal és még nem annyira felnőttek hitmegélésének segítése. Izgalmas átgondolnunk azt, gyülekezetünk hogyan segíti a felnőtt keresztényé formálódást, és a Krisztus-követő tanítványi életformát?

A zsinati döntés után a konfirmáció előtti úrvacsoravétel lehetőségének a bevezetése, az ahhoz kapcsolódó párbeszéd, a saját eddigi megszokásainkra, gyakorlatunkra való reflexió a megújulás lehetőségét adja (1) a keresztséggel kapcsolatos gondolkodásunkban, (2) a gyülekezetre, mint Krisztus élő közösségére gondolva, (3) és a konfirmációi céljaink és gyakorlataink újragondolására és megújulására.

5. Záró gondolatok

Evangélikus egyházunk egy kihívásokkal teli teológiai ösvényre lépett rá akkor, amikor a konfirmáció előtti úrvacsoravétellel kapcsolatos döntés többségi szavazási eredménnyel megszületett. Észak-amerikai evangélikus, német és finn evangélikus példák alapján látjuk, hogy működőképes gyakorlatról van szó. Teológiai értelemben visszatérés történik egy olyan gyakorlathoz, amely alapelemeiben nagy valószínűséggel hozzátartozott az első évezred egyházi gyakorlatához, de amit a reformáció nem hozott vissza, sőt, római katolikus mintára nem szentségként ugyan, de mégis megtartott a konfirmációban az első úrvacsoravételre való felkészülésben.

Számomra a gyermekúrvacsora jelenlegi helyzetében egy nagyon komoly teológiai figyelmet és katechetikai munkát igénylő feladat, amiben komolyan kell vennünk minden pro és kontra véleményt, még akkor is, ha már egy megszavazott döntésről van szó. Nagy lehetőségnek látom ebben a folyamatban azt a nemzetközi konfirmációi kutatást, aminek most itt idő hiányában már nem került sor az ismertetésére, mégis lényeges támpontokat kaphatunk az elkövetkezendő években arról, hogyan látják konfirmandusaink, és hogyan látjuk mi, szolgálattévők a konfirmáció aktuális helyzetét.

Hasonlóképpen örülök annak a kibontakozó lehetőségnek, amely 2023-ban egyházunkban a konfirmáció éve lehet. A konfirmáció éve magába foglalhatja katechetikai szolgálatunk egész palettáját, és hozzájárulhat ahhoz, hogy reménység szerint merész újításokkal és megújulni tudással a konfirmáció még inkább betölthesse a tudatos Krisztus-követés formálódásának megvalósulását.

Köszönöm a figyelmet!

Dr. Pángyánszky Ágnes

Evangélikus Hittudományi Egyetem, Gyakorlati Intézet vezető, adjunktus